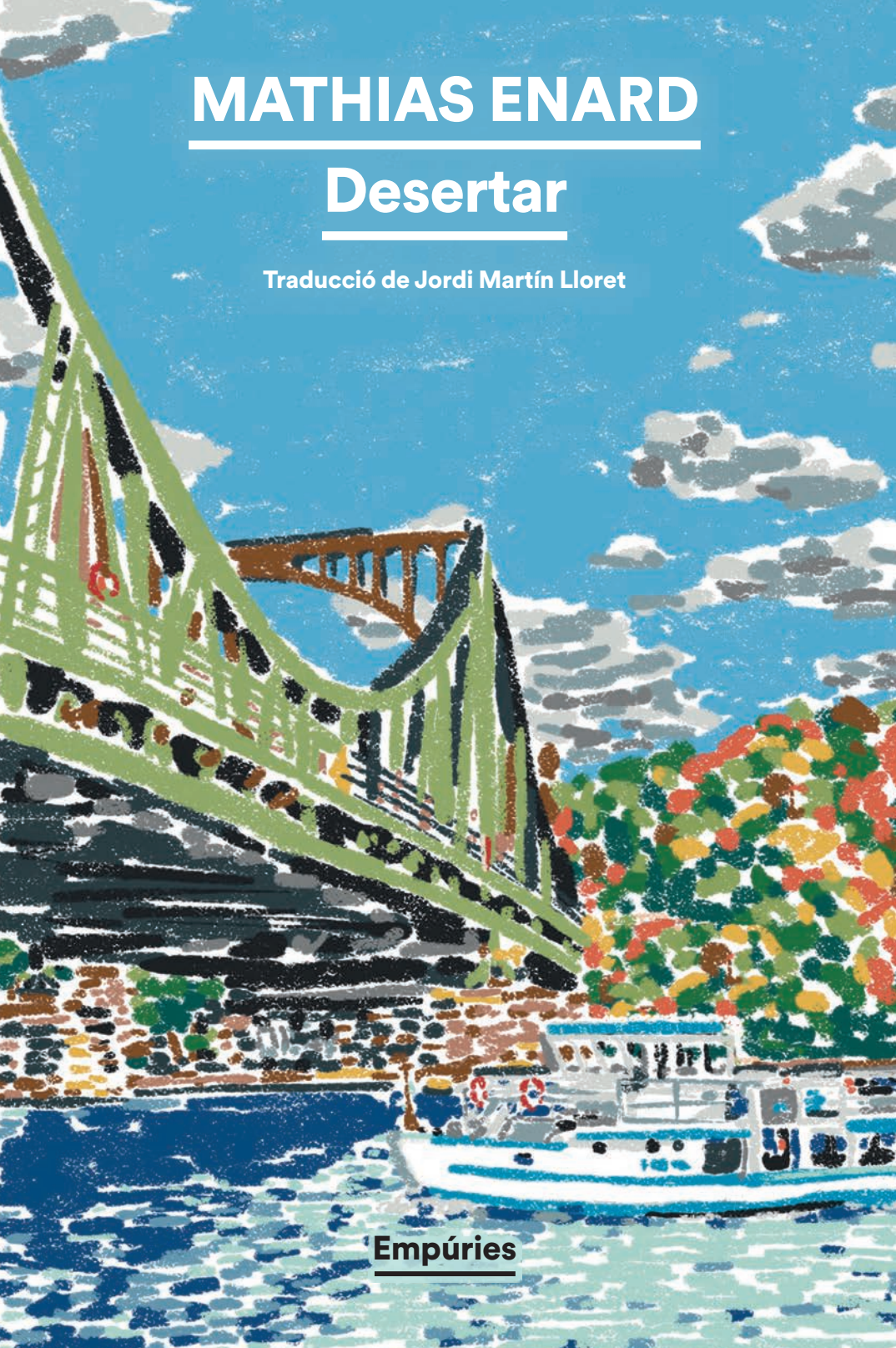




MATHIAS ENARD

Desertar

Traducció de Jordi Martín Lloret

Empúries

Mathias Enard

Desertar

Traducció de Jordi Martín Lloret

Editorial Empúries

Barcelona

Primera edició: octubre del 2024

Títol original: *Désertier*

© ACTES SUD, 2023

Amb el suport de:



Generalitat de Catalunya
Departament de Cultura



Institució
de les Lletres
Catalanes

© de la traducció: Jordi Martín Lloret, 2024

© d'aquesta edició: Edicions 62, s.a.

Editorial Empúries

Diagonal, 662-664 – 08034 Barcelona

info@grup62.com

www.editorialemipuries.cat

Fotocomposició: Grup62

DIPÒSIT LEGAL: B. 13.769-2024

ISBN: 978-84-19729-50-7

La lectura obre horitzons, iguala oportunitats i construeix una societat millor.

La propietat intel·lectual és clau en la creació de continguts culturals perquè
sosté l'ecosistema de qui escriu i de les nostres llibreries.

En comprar aquest llibre contribuïu a mantenir aquest ecosistema viu i en creixement.

A Grup62 agraïm que ens ajudeu a donar suport així a l'autonomia creativa d'autores
i autors perquè puguin continuar desenvolupant la seva funció.

Adreceu-vos a CEDRO (Centro Español de Derechos Reprográficos) si necessiteu
fotocopiar o escanejar algun fragment d'aquesta obra. Podeu contactar amb CEDRO a través
del web www.conlicencia.com o per telèfon al 91 702 19 70 / 93 272 04 47.



I

Ha deixat l'arma i es desfà amb esforç dels borseguins, la pudor dels quals (d'excrements, de suor florida) s'afegeix a la fatiga. Els dits als cordons esfilagarsats són uns bracets secs, lleugerament cremats en alguns punts; les ungles tenen el color de les botes, caldrà gratar-les amb la punta del ganivet per treure'n la brutícia, el fang i la sang resseca, però això després, ara no en té esma; dos dits, carn i terra, li surten del mitjó, uns cucs grossos amb taques que s'alzinen des d'un tronc fosc, nuós a l'altura del turmell.

De cop i volta es demana, com cada matí, com cada vespre, per què aquests sabatots fan pudor de merda, és inexplicable,

per més que els remullis als bassals que et vas trobant pel camí, o que els freguis contra les mates d'herba que cruixen, no hi ha manera,

però tampoc no hi ha tants gossos ni bèsties salvatges, en aquestes altures de còdols esquitxats d'alzines, de pins i de matolls espinosos on la pluja deixa una capa fina i clara de fang i una aroma de sílex, no pas de merda, i no li costaria gens creure's que és tota la contrada la que fa pudor de resclosit, des del mar, des dels turons de tarongers

i després d'oliveres fins als confins de les muntanyes, d'aquelles muntanyes; fins i tot ell mateix, la seva pròpia olor, no pas la de les botes, però no hi troba cap resposta i llança els borseguins contra la vora del barranc que l'amaga del sender, una mica més amunt del pendent.

S'estira d'esquena a la grava, sospira, el cel és violaci, els esclats del crepuscle il·luminen per sota uns núvols ràpids, una tela, una pantalla per a uns focs artificials. Gairebé és primavera, i amb ella s'anuncien les pluges sovint torrencials que transformen les muntanyes en bidons foradats per bales, que escupen des del replec més petit una deu potent, quan l'aire fa olor de farigola i de les flors dels arbres fruiters, flocs blancs escampats entre els murets per la violència del xàfec. Seria ben bé un miracle que es posés a ploure ara. Al mateix temps se li rentarien les botines. Els borseguins, la roba, els mitjons, que en té dos parells igual de rígids, encartonats, gastats. La traïció comença pel cos,

quant fa que no et rentes?

Fa quatre dies que camines a prop de les carenes per evitar els pobles,

l'última aigua amb la qual et vas ruixar feia olor de gasolina i deixava la pell greixosa,

ets ben lluny de la puresa, sol sota el cel llambregant els cometes.

La gana l'obliga a incorporar-se per engolir sense plaer tres galetes militars, les últimes, unes plaques fosques i dures, segurament una barreja de serradures i cola d'euga vella; durant un moment maleeix la guerra i els soldats,

encara ets un d'ells, encara portes armes, munició i records de guerra,

podries amagar el fusell i els cartutxos en un racó i
convertir-te en un captaire, deixar el ganivet també, els
captaires no porten punyals,

els borseguins amb pudor de merda i anar descalç,

la jaqueta color de misèria i anar amb el tors nu,

quan s'acaba l'àpat es beu el cul de la cantimplora i
juga a pixar al més lluny possible cap a la vall.

Es torna a estirar, aquest cop contra la paret, amb la
part inferior de la bossa sota el cap; és invisible a l'ombra,
pitjor per a les bestioles (aranyes vermelles, escorpins mi-
núsculs, escolopendres de dents agudes com remordi-
ments) que li saltironaran pel tors, que li lliscaran pel cap
rapat gairebé al zero, que se li passejaran per la barba, as-
pra com una bardissa. Amb el fusell repenjat al cos, la
culata sota l'espatlla, el canó cap als peus. Embolicat amb
el tros de tela asfàltica que li fa de flassada i de sostre.

La muntanya remoreja; una mica de vent travessa els
cims, baixa a la coma i vibra entre els arbustos; els crits de
les estrelles són glacials. Ja no hi ha núvols, aquesta nit no
plourà.

Sant àngel de ma guarda, protector de la meva ànima
i del meu cos, perdona'm tots els pecats comesos en aquest
dia i deslliura'm de les obres de l'enemic, malgrat l'escal-
for de l'oració la nit no deixa de ser una fera que s'alimen-
ta d'angoixa, una fera amb l'alè de sang, pobles en ruïnes
per on ronden unes mares que branden els cadàvers muti-
lats dels seus fills davant d'unies hienes desgrenyades que
les torturaran i en acabat les deixaran nues, brutes, amb
els mugrons arrencats a mossegades davant dels ulls dels
seus germans també violats amb porres, l'esglai estès per
tota la contrada, la pesta, l'odi i la nit, aquesta nit que

sempre t'embolcalla per abocar-te a la covardia i a la traïció. A la fugida i a la deserció. Quant de temps caldrà caminar? La frontera és a uns quants dies d'aquí, darrere les muntanyes que aviat es convertiran en turons de terra vermella, plantats d'oliveres. Serà difícil amagar-se. Molts pobles, ciutats, pagesos, soldats,
 coneixes la regió,
 aquí ets a casa teva,
 ningú no ajudarà un desertor,
 demà arribaràs a la casa de la muntanya,
 la cabana et protegirà amb la seva infantesa,
 t'hi acariciaran els records,
 a vegades el son ve per sorpresa com la bala d'un tirador emboscat.

II

Fa més de vint anys, l'11 de setembre de 2001, a prop de Potsdam, al Havel, a bord d'aquell creuer, un petit paquebot fluvial batejat amb el bonic nom pompós de *Beethoven*, l'estiu semblava vacillar.

Els salzes encara eren verds, els dies encara càlids, però una boira glacial pujava del riu abans que despuntés l'alba i uns núvols immensos ens lliscaven per sobre, des del llunyà mar Bàltic.

El nostre hotel flotant havia deixat enrere Köpenick a l'est de Berlín molt de matí, el dilluns 10. La Maja estava sempre alerta, desperta. Pujava a la coberta superior per caminar, una passejada entre els xàfecs, les gaudules i els jocs de coberta, les cúpules verdes i l'agulla daurada de la catedral de Berlín la van captivar, de lluny, al nostre pas. S'imaginava, deia, que tots aquells angelets daurats abandonaven la seva presó de pedra per envolar-se en un núvol de fulles d'acant bufat pel sol.

L'aigua de l'Spree tan aviat era d'un blau fosc i mat com d'un verd vermellós. Les setmanes anteriors, tot Alemanya havia estat sacsejada per unes tempestes els

singlotes de les quals van créixer fins a l'Spree i el Havel, que al final de l'estiu solien estar baixos.

Vam navegar enmig dels remolins.

Recordo la confluència de l'Spree, els illots boscosos, la llum de sal que salpebrava els alts pollancres i les aigües fangoses del canal que el deixant de la nau barrejava amb el cabal encerat del riu.

La Maja i jo érem cadascuna en una gandula de lona, al sol a coberta, al darrere, a la popa, com se n'ha de dir, i ho vèiem fugir tot: el paisatge s'eixamplava com si la roda de la nau obrís de bat a bat la matèria verda del fullatge.

Celebràvem amb uns quants mesos de retard els deu anys que feia que en Paul havia refundat l'Acadèmia, i al mateix temps retíem homenatge al fundador. O, més concretament, celebràvem els deu anys de «la unificació» de l'Acadèmia, la primavera del 1991, i els quaranta de la seva creació el 1961. Però sobretot es tractava d'una celebració de les obres d'en Paul. Crec que no hi faltava ningú: els històrics, els de l'Est, hi eren tots; els nous membres, els col·legues de Berlín i de fet gairebé tots havien acceptat de seguida la invitació. Alguns, com ara en Linden Pawley, en Robert Kant i uns quants investigadors francesos, fins i tot venien de l'estranger. Aquell congrés flotant es titulava «Jornades Paul Heudeber»; s'havien programat dues sessions diàries, teoria dels nombres, topologia algebraica, i una sessió d'història de les matemàtiques en la qual havia de participar jo.

L'únic absent era el mateix Paul.

La Maja acabava de celebrar el vuitanta-tresè aniversari.

La Maja bevia litres de te.

La Maja estava alegre i trista i silenciosa i xerraire.

Tots sabíem que ella no hi tenia res a fer, allà, a bord del *Beethoven* per participar en un simposi de matemàtiques; tots sabíem que hi era indispensable.

Prof. Dr. Paul Heudeber
Elsa-Brändström-Str. 32
1100 Berlín Pankow
RDA

Maja Scharnhorst
Heussallee 33
5300 Bonn 1

Diumenge, 1 de setembre de 1968

Maja Maja Maja

Retirem el possessiu: l'amor nu.

Ha crescut en l'absència i en la nit: la manca de tu és una deu. Un cos, un anell: ets segell de tota cosa, única. El teu allunyament acosta l'infinit. Només tu em permetes confondre'm amb el temps, amb el mal, amb els fluxos de la melancolia. Em pregunto què se n'ha fet, de la meva joventut, quan sento els seus crits.

Em tapo les orelles amb càlculs complicats.

Davallo superfícies que ningú no ha trepitjat mai.

Recordo el setembre del 1938. El foc covava en el ferro; el nostre foc encadenat.

Ens estàvem plantats davant les ruïnes futures.

Vam aguantar, suspesos l'un a l'altre per la força del record.

Com aguantem, avui, en la por i en l'esperança davant del món.

La Irina acaba de fer disset anys, a penes un parpelleig per a una estrella.

No veig el moment que tornis a ser per aquí.

Faré concessions; et vindré a veure a l'Oest.

Vaig llegir aquell text teu tan bonic, en aquell diari espantós, sobre el cas de Praga.

Trobo a faltar els nostres enfrontaments.

Dimarts me'n vaig a Moscou, a un congrés.

Em pregunto com deuen pensar allà aquests temps perillousos.

El Moscou de les torres gruixudes i dels camarades.

Escriu-me.

Una abraçada és poc per acomiadar-me de tu.

Paul

«La majoria dels viatgers de tren s'estimen més anar asseguts en el sentit de la marxa.

»Un historiador és un viatger que tria no asseure's en el sentit de la marxa.

»L'historiador de les ciències és un historiador que, assegut en el sentit invers a la marxa, cap a la cua i contràriament a la majoria dels historiadors, no mira per la finestra.

»La historiadora de les matemàtiques és una historiadora de les ciències que, asseguda en el sentit invers a la marxa, amb els ulls tancats, intenta demostrar que els àrabs van inventar els trens».

No va riure ningú.

Val a dir que jo era l'única historiadora del simposi. Tots els altres eren matemàtics, matemàtiques, físics, físiques o, encara pitjor, lògics. Totes i tots asseguts en el sentit de la marxa. Mirant cap a la innovació, la invenció, la descoberta. Jo era l'única que s'interessava no tant per les glorioses demostracions i invencions de demà com pels meandres dolcencs del passat. Meandres del passat que projecten les seves llums fins als confins del futur, i jo sa-

bia, durant aquella sessió de les «Jornades Paul Heudeber» al Havel, que aquell públic de científics i científiques només escoltaria la meva exposició amb un respecte de circumstàncies, ple d'atencions per mi i per la meva mare, que malgrat l'edat avançada no es perdria ni una engruna de les intervencions, entre dues passejades per la coberta.

La Maja era la que havia tingut la idea d'aquell simposi fluvial; crec recordar que en Jürgen Thiele, el secretari general, havia proposat «una tarda de passejada per l'Spree o pel Havel» per cloure unes jornades que inicialment havien de tenir lloc a l'Acadèmia, a Berlín; ella havia arrufat el nas: l'Spree o el Havel, això vol dir Berlín en el millor dels casos i Brandenburg en el pitjor, per què no el Danubi?, i en Jürgen Thiele havia esbatanat els ulls, el Danubi, però si queda molt lluny, i m'imagino que la Maja s'havia posat a riure, d'acord, al Havel, però si més no que tot el simposi es faci a bord d'un vaixell, i en Jürgen Thiele estava molt incòmode (m'ho va explicar després) perquè no li volia negar res a la mare per a aquelles jornades d'homenatge però al mateix temps els seus recursos eren limitats; allò del simposi fluvial li continuava semblant absurd, un caprici de vell.

Tanmateix, en Thiele va tenir la sorpresa de rebre dos correus el mateix dia, unes quantes setmanes abans que es publicués la convocatòria per a la participació en les jornades: una carta que l'informava que la facultat de matemàtiques de la Universitat de Potsdam es proposava coorganitzar amb la nostra Acadèmia les «Jornades Paul Heudeber», i d'altra banda que la Fundació Georg Cantor concedia (sense que en Thiele hagués sol·licitat res) per a la celebració del simposi una subvenció enorme que en

faria possible (tot i que igualment aberrant, pensava ell) l'organització a l'aigua.

La mort tràgica d'en Paul feia uns quants anys havia suscitat una emoció candent entre la comunitat científica; tothom estava disposat a participar-hi, i encara que la majoria dels organitzadors (i en Jürgen Thiele el primer, vaig pensar jo) desconeguessin el perquè del desig de la Maja, ningú no la volia decebre. Aquells dos correus arribaven en el moment oportú i en Jürgen només podia sospitar, i amb raó, segurament, que la Maja havia agafat la ploma o havia despenjat el telèfon: tot i que en teoria vivia retirada de la política d'ençà de les eleccions federals del 1998, encara tenia la capacitat d'atreure una «atenció favorable» cap als bressols dels projectes. Els diners de la Fundació Georg Cantor eren benvinguts; en Jürgen Thiele es va posar en contacte, com a coorganitzador, amb la Universitat de Potsdam, que celebrava el desè aniversari, i que en Paul havia ajudat a fundar: molts dels professors de matemàtiques d'allà havien estat alumnes seus.

Així, doncs, les «Jornades Paul Heudeber» tindrien lloc al Havel, a bord d'un creuer capaç d'acollir, a la sala de conferències, la cinquantena de congressistes, tenint en compte que la majoria dels participants que no eren berlinesos s'allotjaven en un hotel davant l'illa dels Paons, i per tant tècnicament situat a Wannsee; un hotel amb nom d'hostal medieval o alpí, L'Òliba Blanca; hostal que, segons m'assegurava la Maja (i jo em preguntava d'on podia treure aquella certesa) existia almenys des del segle XVI, però l'edifici —columnes dòriques que sostenien un balcó monumental, finestres amb porticons verds, rosers enfiladissos, com en un conte de fades, per suavitzar la faç-

na amb la seva infinitat de flors d'un vermell molt fosc, tirant a negre— havia estat reconstruït per Karl Schinkel durant el primer terç del segle XIX. L'Òliba Blanca quedava perduda enmig del bosc, a la vora del llac immens que travessava el Havel. Només els *key speakers* i altres vips del simposi s'allotjaven al *Beethoven*, perquè hi havia poques cabines; per contra les «navegacions» de dia eren obertes a tothom: Potsdam-Elba dimecres, dia de l'homenatge pròpiament dit, al voltant de la feina d'en Paul, i illa dels Paons-Köpenick per Spandau dijous, per cloure les celebracions. Només uns quants convidats de prestigi havien arribat diumenge per aprofitar l'«emplaçament» del vaixell de Köpenick a Wannsee i, per tant, un dia de creuer suplementari a través de Berlín dilluns.

En Jürgen Thiele era ple d'empatia, de desordre i de bona voluntat. En Jürgen Thiele, si encara era secretari general de l'Acadèmia, només assumia aquella tasca per fidelitat a en Paul, de qui havia estat alumne, trenta anys enrere; no li feia res reconèixer que estava cansat d'organitzar, d'engegar, d'ordenar —«Muntar un dinar de Nadal em fa pànic», confessava. Imagina't, doncs, un simposi amb cinquanta persones!—. La Universitat de Potsdam li havia assignat una coorganitzadora, una jove doctoranda en teoria dels nombres que es deia Alma Sejdić i que intentava demostrar en la seva tesi un corollari de la primera conjectura d'en Paul. Aquell afegiment es va revelar tan nefast com hilarant: en comptes de combinar-se, aquelles dues forces semblaven o bé conjugar-se inútilment, o bé anul·lar-se. Els oblits s'oblidaven dos cops, les patinades es repetien doblement. Tot plegat feia pensar en un dibuix traçat per dos bolígrafs lligats entre si amb

una goma elàstica, dues paral·leles que no s'ajunten mai, malgrat tots els seus esforços, condemnades pel mateix Euclides.

En Jürgen Thiele havia hagut de mobilitzar tota la seva diplomàcia per no ofendre la Universitat de Potsdam, que no entenia per quin motiu calia finançar, a pocs quilòmetres de les seves instal·lacions, el lloguer d'un creuer «de luxe»; però en Jürgen Thiele s'havia tret de la màniga la subvenció de la Fundació Georg Cantor i tothom havia trobat «engrescadora» la idea d'un congrés flotant.

I així, després d'uns quants mesos d'aquell ballet enmig del caos, ens vam embarcar, la Maja i jo, tal com estava previst, el dilluns 10 de setembre a Köpenick, en companyia d'en Linden Pawley, que aquell matí havia aterrat a Tegel procedent de Nova York, de l'inevitable Robert Kant, de Cambridge, i d'en Jürgen Thiele: hi havia cinc cabines de luxe preparades per a nosaltres.